

از کچینه های بُسج خطی

معرفی دست نوشته های ارزشمند از کتابخانه های بزرگ جهان

در حوزه علوم اسلامی

دقترتخت

نوشته

حسن انصاری

از گنجینه‌های نسخ خطی

معرفی دست‌نوشته‌هایی ارزشمند از کتابخانه‌های بزرگ جهان در حوزه علوم اسلامی

دفتر نخست

حسن انصاری

- ناشر: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، شعبه استان اصفهان
- ویراستار: حمید عطایی نظری
- چاپ: نگارش
- چاپ اول: تابستان ۱۳۹۴
- شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
- قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی: اصفهان، خیابان آیت‌الله شمس‌آبادی، کوچه سرسبز، اشارات دفتر تبلیغات اسلامی اصفهان.

تلفن: ۰۳۱-۳۲۳۴۴۰۷

مراکز پخش:

۱. اصفهان، تلفن: ۰۳۱-۳۲۲۲۰۳۷۰

۲. قم، تلفن و دورنگار: ۰۲۵-۳۷۷۴۳۴۲۶

۳. تهران، تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۵۱۵۳۴

وب‌سایت: www.morsalat.com پست الکترونیک: nashr.disf@dte.ir

سرشناسه

عنوان و پدیدآور

انصاری قمی، حسن، ۱۳۴۹ -
از گنجینه‌های نسخ خطی؛ معرفی دست‌نوشته‌هایی ارزشمند از کتابخانه‌های بزرگ جهان در
حوزه علوم اسلامی / نوشته حسن انصاری؛ [برای پژوهشکده مطالعات اسلامی اصفهان، دفتر
تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، شعبه استان اصفهان].

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

فروست

شابک

978-600-7129-21-0

مجموعه مطالعات ایرانی - اسلامی.

۵۳۶ ص.

۲۵۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی

فیبیا.

کتابنامه ص ۴۵۷ - ۴۷۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

یادداشت

نمایه.

یادداشت

اسلام - نسخه‌های خطی.

موضوع

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، شعبه استان اصفهان. پژوهشکده مطالعات اسلامی.

شناسه افزوده

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، شعبه استان اصفهان.

شناسه افزوده

۱۳۹۴ الف ۵ / ۶۶۱۱ Z

رده‌بندی کنگره

۰۱۱/۳۱:

رده‌بندی دیویی

۳۸۵۱۶۰:

شماره کتابشناسی ملی

فهرست مطالب

.....	سخن نخست	۱۱
.....	پیش‌گفتار	۱۳

امامیه

.....	۱. نسخه‌ای مهم و شایسته انتشار از حیفه سجّاد	۱۷
.....	۲. نسخه‌ای کهن از نهج البلاغه	۲۱
.....	۳. شریف رضی و نسخه‌ای نویافته از مجازات الآثام (همراه معرفی چند دست‌نوشته کهن دیگر)	۲۲
.....	۴. نسخه‌ای کهن از تنزیه الانبیاء شریف مرتضی	۳۱
.....	۵. امالی شریف مرتضی و نسخه‌ای تازه از آن	۳۵
.....	۶. معرفی چند نسخه دیگر از امالی شریف مرتضی	۴۰
.....	۷. خاندان زیرک قمی و نسخه‌ای کهن از امالی شریف مرتضی	۴۱
.....	۸. معرفی أجوبة المسائل الطرابلسية الأولى تألیف شریف مرتضی	۴۵
.....	۹. معرفی جوابات المسائل السّلامیة تألیف شریف مرتضی	۴۸
.....	۱۰. کهن‌ترین نسخه خطی تاریخ‌دار تهذیب الأحکام شیخ طوسی	۵۴
.....	۱۱. نسخه‌ای مهم از تهذیب شیخ طوسی و سنت روایت آن	۵۶
.....	۱۲. جزیی در حدیث از ابن‌شاذان قمی و چند رساله دیگر فقهی و کلامی	۵۹

۱۳. توضیحی درباره نسخه‌ای نویافته از بصائر الدرجات ۶۴
۱۴. نسخه خطی شرح شهاب الأخبار ابوالفتح رازی ۶۶
۱۵. نسخه ضوء الشهاب فضل الله راوندی به خط سید خیدر آملی ۷۲
۱۶. معرفی نسخه‌ای کهن از خرائج راوندی ۷۵
۱۷. نمونه خط خواجه طوسی و یک گواهی قرائت از او ۷۶
۱۸. دو نسخه که سال نویافته از کتاب العمدة ابن البطریق ۷۹
۱۹. تفسیر قرآنی در ریانة تازه‌یاب از امام صادق علیه السلام به روایت طبرسی ۸۲
۲۰. چند نکته انتقادی درباره نسخه غنیة التزویج چاپ عکسی مجلس شورا ۸۵
۲۱. الاعتماد فی شرح و تفسیر الاعمال اثری از مقداد شیوری یا از شمس‌الدین محمد بن صدقة؟ ۸۸
۲۲. روضة المتقین میر سید احمد غازی ۹۷
۲۳. کتاب جامع المعارف والأحكام سید عبدالحسین ۹۸
۲۴. کتابی تازه‌یاب از شیخ الشرف عبیدلی در علم انساب ۱۰۰
۲۵. کتابی کلامی از یک نویسنده اهل بیهق ۱۰۲
۲۶. صدرالدین سرخسی و تهافت الفلاسفة غزالی ۱۰۴
۲۷. کاتب برجسته امامی مذهب و کتاب الأغانی ابوالفرج اصفهانی ۱۰۸
۲۸. طرائف ابن طاووس و ردیه‌ای بر آن ۱۱۱
۲۹. کتابخانه شیخیه کرمان و نسخه‌هایی ارزشمند از آن ۱۱۳

اسماعیلیه و نصیریّه

۱. الرسالة المتوكلية فی هتک أئمة الاسماعيلية، رساله‌ای ضد اسماعیلی از المتوکل احمد بن سلیمان ۱۱۷
۲. نسخه‌ای کهنه از کتاب الزینة ابو حاتم رازی ۱۲۱
۳. متنی تازه‌یاب درباره تاریخ فاطمیان از نویسنده‌ای اسماعیلی مذهب ۱۲۵
۴. یک نامه نصیری ۱۲۷

زیدیه

۱. الانتصار: کتابی مهم در فقه زیدی ۱۲۹
۲. نشوان جمیری و بررسی نسخه‌های تفسیر التبیان منسوب به او ۱۳۱
۳. ردیه‌ای از یک دانشمند زیدی بر ابوبکر ابن‌العربی ۱۳۴
۴. یک مشیخه زیدی دیگر ۱۴۰
۵. سنت «سیره» نویسی زیدیان و کتاب الحدائق الوردیه ۱۴۵
۶. نامه‌ها، نو یافته آثار زیدیه در ایران: کتاب الشامل یحیی بن حمزه ۱۵۱
۷. دو جلد تازه یاب از سیره منصور بالله ۱۵۷
- یک - نامه‌هایی به گورن (آد چهارم سیره) ۱۵۷
- دو - نسخه‌ای دیگر از جلد دوم سیره منصور ۱۶۷
- سه - نسخه‌ای نو یافته از جلد اول سیره منصور ۱۶۸
۸. اصول فقه در میان معتزله و معتزلی در کتاب زقانی جعفر ابن عبدالسلام زیدی ۱۷۳
۹. دو نسخه کهن از دو کتاب کلامی زیدی در راه امامت العقد الثمین و المحيط ۱۸۰
۱۰. یک متن تازه یاب از ابوطالب هارونی ۱۸۵
۱۱. کتاب ابوالقاسم بستی در امامت و ردیه‌اش بر امامیه ۱۸۷
۱۲. نسخه‌ای خطی متعلق به کتابخانه امامی زیدی در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران ۱۹۳
۱۳. الحاصر لفقه الناصر: کتابی تازه یاب از ابوالحسین هارونی ۱۹۶

معتزله

۱. دو کتاب تازه یاب معتزلی از مکتب ری ۲۰۱
۲. اهمیت فرقه‌نگاشتی المعتمد فی اصول الدین ملاحمی خوارزمی ۲۰۸
۳. نسخه‌ای از کتاب السفینه الجامعة حاکم چشمی در کتابخانه‌ای اسماعیلی ۲۱۱
۴. کشف زمخشری: نسخه‌ها و اجازات آن ۲۱۳
۵. مناقب خوارزمی و نسخه‌ای کهن از آن ۲۲۲

۶. دو نسخه کهن از شواهد التزیل ۲۲۷
۷. کتاب الکامل صاعد بن احمد الاصولی، کتابی در دانش کلام معتزلی ۲۲۹

اهل سنت

۱. نسخهای کهن از کتاب بَصْرَةُ الْأَدْلَةِ تَسْفَى ۲۳۳
۲. نسخه تفسیر قرآن تألیف خواجه محمد پارسا به خط عبدالرحمان جامی ۲۳۶
۳. نسخه‌هایی از مستدابی حنیفه ۲۳۷
۴. نسخه کهن کتاب المختلَف بین اَبی حنیفة والشافعی از ابو محمد الناصحی، قاضی القضاة دولت محمود غزنوی ۲۴۰
۵. تفسیر موضوعی قرآن از فخر رازی ۲۴۶
۶. نسخه‌ای کامل از الشجرة السابعة منسوب به فخر رازی ۲۴۹
۷. فهرست آثار فخر رازی به قلم حواجه صرعی ۲۵۳
۸. المستصفای غزالی در نظامیة بغداد ۲۵۴
۹. نسخه‌ای کهنه‌سال از آثار غزالی ۲۵۶
۱۰. اجازه‌ای از گنجی شافعی ۲۵۸
۱۱. یک دستینه صوفیانه ناشناخته ارزشمند از سده ششم قمری ۲۶۰
۱۲. شرحی درباره تألیفات تفتازانی ۲۶۵
۱۳. نمونه‌ای از مجالس نویسی ۲۶۶
۱۴. دو نسخه از تفسیر الواضح عبدالله بن المبارك الدینوری و نکته‌ای درباره «طریقه فهرستی» ۲۶۸
۱۵. تفسیر ابوالقاسم التیمی ۲۷۱
۱۶. المیاقوة فی غریب القرآن ابو عمر محمد بن عبدالواحد زاهد ۲۷۳
۱۷. مجلدی تازه‌یاب از ذیل تاریخ بغداد تألیف ابن نجار بغدادی ۲۷۶
۱۸. تفسیری ناشناخته از کزامیان بلخ ۲۷۷
۱۹. ابوسعید خرگوشی نیشابوری و کتاب اللوامع ۲۸۱

۲۰. قلاند الحکم وفرائد الکلم از أبو یوسف یعقوب بن سلیمان الاسفراینی ۲۸۵
۲۱. نسخه کتابی نویافته از افضل الدین غیلانی ۲۸۷
۲۲. نسخه‌های موجود در خانقاه مولانا موقی الدین ۲۸۹

فلسفه

۱. نسخه‌ای کهنسال و بسیار ارزشمند از النجاة ابن سینا و اجازه‌ای از او ۲۹۳
۲. یک حنای مذهب و کتابت نسخه‌ای از شفای بوعلی سینا (به همراه معرفی نسخه‌ای کهنسال در مسقط) ۲۹۶
۳. شرح اشارات، خواص طوسی و علی بن عمر کاتبی قزوینی ۳۰۴
۴. مباحثات دو حکیم ۳۰۶
۵. پنج نسخه جدید از رساله‌های الحسن عامری ۳۱۶
۶. یافته‌های جدیدی از غضنفر تبریزی ۳۲۰
۷. مجموعه‌ای از آثار اثیرالدین ابهری به خط پیران کاتبی قزوینی ۳۲۵
۸. شمس الدین اصفهانی و معرفی چند کتاب او ۳۲۸

از نسخه‌های دیگر

۱. از نسخه‌های کتابخانه حکیم نجف ۳۳۷
۲. از نسخه‌های کتابخانه جامع کبیر صنعاء ۳۳۹
۳. از نسخه‌های کتابخانه سلیمانیه استانبول ۳۴۵
۴. چند نسخه خطی کهن در اروپا ۳۸۴
۵. از نسخه‌های کتابخانه ملی فرانسه ۳۸۸
۶. از نسخه‌های کتابخانه مونین آلمان ۳۹۲
۷. از نسخه‌های کتابخانه برلین آلمان ۴۱۳
۸. از نسخه‌های کتابخانه ملی وین اتریش ۴۲۴

۹. از نسخه‌های کتابخانه آمبروزیانی ایتالیا ۴۳۴

۱۰. از نسخه‌های کتابخانه انستیتوی مطالعات شرقی سنت پترزبورگ روسیه ۴۵۳

فهرست گزیده منابع ۴۵۷

منابع لاتین ۴۷۱

نمایه

اعلام ۴۷۳

کتاب‌ها ۵۱۰

مکان‌ها ۵۲۹

سخن نخست

مجموعه «معالجات ایرانی - اسلامی»، اهتمامی است فروتنانه در عرصه بازخوانی و بازپژوهی میراث آوای اندیشه‌وران تمدن شکوهمند ایران و اسلام، و کوششی مشتاقانه به آهنگ راه‌گشایان به‌سوی آفاق فراخ فکر و فرهنگ اسلامی امروز، با بهره‌وری از خزائن درنیا، معروف و دیروزیان؛ آن‌سان که فردایی روشن‌تر و دلگشای‌تر را از رهگذر آن تقدیر و تدبیر توان کرد.

کتاب ارزشمند «از گنجینه‌های سخن - نظم» تألیف دانشمند ارجمند آقای دکتر حسن انصاری که اینک دفتر نخست آن را روی خوانندگان محترم قرار دارد، اولین اثر از این مجموعه است. آگاهی‌های نفیس و سودمندی که در این کتاب درباره دانشوران مسلمان و تألیفات گرانبهای ایشان ارائه گردیده است، حاصل سال‌ها مطالعه و تحقیق نویسنده در باب نسخ خطی اسلامی موجود در برخی از مهم‌ترین کتابخانه‌های جهان است. بسیاری از دست‌نوشته‌هایی که در این اثر معرفی شده یا در خصوص هویت آن‌ها پژوهشی صورت گرفته، از بُن، نخستین بار است که مورد توجه جدی قرار می‌گیرد و از آن‌ها سخن می‌رود. به همین روی، انتشار اثر حاضر را می‌توان گام مهمی در راستای تعریف و بازشناسی بخشی از میراث مکتوب جهان اسلام به شمار آورد. آثاری که در این کتاب، بعضی مخطوطات آن‌ها شناسانده می‌شود، گستره بسیار وسیعی دارد و دست‌نوشته‌هایی را در علوم فقه، اصول، تفسیر، حدیث، تاریخ، فلسفه، ملل و نحل و خاصه علم کلام، از فرقه‌های مختلف اعم از معتزله، متأثریده، اشاعره، اصحاب‌الحديث، زیدیه، اسماعیلیه و امامیه در بر می‌گیرد.

دفتری که پیش روی شماست، در اصل، مجموعه‌ای است از یادداشت‌های جناب آقای دکتر حسن انصاری در باب نسخ یادشده که پیش‌تر از طریق پایگاه اینترنتی «کاتبان» در دسترس علاقه‌مندان قرار گرفته بود و اکنون به همراه افزوده‌هایی از سوی نویسنده محقق آن و نیز با اعمال اصلاحات ویرایشی لازم و تنظیم پاره‌ای از ارجاعات از سوی راقم این سطرها، در صورتی نو و با طرازی تازه، به محضر خوانندگان گرامی و دوستداران دست‌نوشته‌های کهن اسلامی پیشکش می‌گردد.

امید داریم انتشار این اثر و دیگر آثاری که به‌خواست و عنایت خداوند متعال در مجموعه «مطالعات اسلامی - اسلامی» به چاپ خواهد رسید، زمینه‌ساز پویایی افزون و اعتلای فزاینده نشر جویندگان و پژوهندگان این‌گونه آگاهی‌ها در باب میراث ارجمند ایرانی و فرهنگ نام‌آشننگ اسلامی شود و همه ما را با یادگارهای بیش‌بهای دیرین و موارث والای ثمین نشر در اقالیم قبله آشناتر سازد.

در ختام کلام از جناب آقای دکتر رزاقی، رئیس محترم دفتر تبلیغات اسلامی اصفهان و جناب آقای راهدان، رئیس محترم پژوهشکده مطالعات اسلامی و هم‌چنین جناب آقای جنتی، مدیر کاردان انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی اصفهان که در انتشار این اثر همدلانه همکاری کردند، سپاسگزاری می‌کنم.

وَاٰخِرُ دَعْوَانَا اَنْ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَ سَلَامٌ عَلٰی الْمُرْسَلِينَ.

حمید عطاءپوری

گروه فلسفه و کلام

پژوهشکده مطالعات اسلامی اصفهان

پیش‌گفتار

کتاب حاضر مجموعه‌ای است از مقالات و یادداشت‌های نویسنده این سطور که بیش‌تر از طریق ایت کاتبان، صفحه «بررسی‌های تاریخی»، در دسترس علاقه‌مندان قرار گرفته بود. و هم‌اینک برای نخستین بار به صورت کاغذی انتشار می‌یابد. تمام این مقالات و یادداشت‌ها مربوط به حوزه نسخه‌شناسی است؛ اما در عین حال، بخش عمده‌ای از آن‌ها افزون بر بررسی‌های کتاب‌شناختی و نسخه‌شناختی، به تحلیل محتوای شماری از نسخه‌های معتمدین نیز می‌پردازد؛ از این رو، کتاب پیش‌رو می‌تواند علاوه بر دلبستگان به نسخه‌ها، خطی و دانش کتاب‌شناسی، دانش پژوهانی را که علاقه‌مند به مطالعه در تاریخ علوم دینی، از جمله حدیث، تفسیر و علوم قرآنی، فقه، اصول فقه، کلام و فلسفه اسلامی و ملل و نحل، مساجد، مفید افتد. نسخه‌هایی که در این کتاب از آن‌ها سخن گفته می‌شود را به‌طور عمدی در خارج از ایران دیده‌ام؛ در سفرهایی که به یمن، ترکیه، فرانسه، آلمان، ایتالیا، اتریش، انگلستان، بلژیک و روسیه داشته‌ام.

بخشی از اطلاعات نسخه‌هایی را که در کتابخانه‌های این کشورها دیده‌ام، پیش از این، در مقالات و کتاب‌های خود معرفی یا استفاده کرده‌ام. به همین دلیل در بیشتر موارد، ضرورتی به تکرار آن‌ها در اینجا ندیده‌ام. شماری از کتاب‌ها و مقالات نویسنده این سطور هم که در دست تدوین یا انتشار هستند، می‌تواند مجموعه‌ای دیگر از این دست آگاهی‌ها باشند که مواد خام را به‌صورتی تحلیلی در بر دارند و بدین سبب نیازی به بازنشر آن‌ها در بیشتر موارد نیست. به همین سبب، در دفتر حاضر به بسیاری

از نسخه‌هایی که به‌ویژه در کتابخانه‌های ایران یا یمن دیده‌ام، اشاره‌ای نشده است. بدین ترتیب، بیشتر موادی که از این نسخه‌ها در طول سال‌های گذشته و با بررسی دقیق و مطالعه برگ‌برگ بسیاری از آن‌ها یادداشت کرده‌ام، در مقالات و کتاب‌های یادشده، استفاده کرده‌ام یا استفاده خواهم کرد؛ بنابراین، چاپ مواد خام آن‌ها در این کتاب ضرورتی ندارد. به یاری خداوند در دنباله این دفتر، دو دفتر دیگر به‌زودی انتشار خواهد یافت که شامل باقی‌مانده نسخه‌هایی است که در ایران و کشورهای یادشده برداشته و از آن‌ها یادداشت‌هایی برای مطالعات خود تهیه کرده‌ام و اکنون مناسب می‌نماید مشخصات آن‌ها را در فهرستی مستقل عرضه نمایم.

بیشتر نسخه‌هایی که در این دفتر و دو دفتر بعدی معرفی می‌شوند، خاصه آنچه به‌صورت سیاهه‌ای فهرست‌ارائه شده است، در فضای خود کتابخانه‌ها و گاه بدون دسترسی به منابعی برای ارجاعات و تکمیل اطلاعات بررسی کرده‌ام و آنچه اکنون در این کتاب ملاحظه می‌کنید، همانی است که در چنان شرایطی فراهم کرده بودم. به‌ویژه در کتابخانه‌های خصوصی یمن که در آن سال‌ها که من به آن کشور سفر می‌کردم، گاه حتی از کم‌ترین امکانات برخوردار نبودند و شرایط کار بسیار سخت و طاقت‌فرسا بود. هم‌اینک از شماری از نسخه‌هایی که در این دفتر یاد می‌آید، عکس‌های دیجیتال بر صفحه اینترنت موجود است یا تصویری از آن‌ها در اختیار کتابخانه‌های داخلی ایران قرار گرفته است؛ اما این نسخه‌ها را زمانی از نزدیک بررسی کرده‌ام که این امکانات در اختیار نبود. در مورد تعدادی از کتابخانه‌های اروپایی، سفارش عکس از برخی نسخه‌ها خود سبب خیر شد که آن کتابخانه‌ها پس از آن، با فراهم‌سازی عکس‌های دیجیتال از نسخه‌های کتابخانه‌هایشان، آن‌ها را بر صفحه اینترنت قرار دهند.

در ایران در سال‌های دورتر و در مقام همکاری با مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی این توفیق همراه شد که با شماری از کتابخانه‌های عمومی و خصوصی در تهران، قم، اصفهان و کرمان در ارتباط باشم و عکس‌هایی از مجموعه‌های نسخه‌های آن کتابخانه‌ها را برای کتابخانه آن مرکز معزز علمی فراهم نمایم. از آن مجموعه عظیم

نسخه‌های عکسی نیز در طول همان سال‌ها یادداشت‌هایی فراهم کرده‌ام که امیدوارم معرفی آن نسخه‌ها در دفتر دوم انتشار یابد.

شرح داستان سفرهای یمن و تلاشی را که برای عکس‌برداری از هزاران نسخه خطی در کتابخانه‌های خصوصی و عمومی آن سرزمین و نیز کشورهای دیگر با همکاری و همیاری شماری از دوستان همدل انجام پذیرفت و بعدها البته استفاده از ثمراتش (و بهره‌گیری از عکس‌های فراهم‌آمده به‌ویژه از یمن) برای عموم پژوهشگران امکان‌پذیر شد، به وقتی دیگر وا می‌گذارم؛ اما اینک که به آن سال‌ها می‌نگرم، نیک می‌بینم که بدون همکاری یکایک آن دوستان، امکان ارائه بخشی از آنچه در این دفتر و دفتر بعدی گرد آمده است، هرگز فراهم نمی‌شد. در سفرهایی که در مدت اقامت در اروپا به کتابخانه‌های مختلف استم و به‌ویژه در مدت همکاری با دانشگاه آزاد برلین، از امکانات آن دانشگاه و به‌نحوی خاص همدلی همکار دانشمند زاینه اشمیتکه برخوردار بودم، همین‌جا صمیمانه راوشگر می‌کنم. هم‌چنین لازم می‌دانم از دوست گرامی جناب دکتر محمدجواد فریدزاده برای اقامت در رم (ایتالیا) و مشاهده نسخه‌های خطی کتابخانه‌های آن شهر، به‌ویژه کتابخانه واتیکان، امکانات لازم را فراهم کردند، سپاسگزاری کنم. بخش عمده‌ای از آنچه در این دفتر آمده است، در طول سال‌هایی نگاشته شده که نویسنده این سطور ابتدا در دانشگاه آزاد برلین و هم‌اینک در مؤسسه مطالعات پیشرفته پیرنستون مشغول به کار بوده و در استم. اکنون از همکاری این دو مرکز علمی تشکر می‌کنم.

یادداشت‌ها و مقالاتی که در این دفتر عرضه می‌شود، چنان‌که گفتیم نخست در سایت کاتبان منتشر شده است. به اقتضای انتشار در سایت، مقالات گاه تنها شکل و شمایل یادداشت‌گونه داشته و با هدف اطلاع‌رسانی اولیه تحریر یافته‌اند. اینک در نشر کاغذی آن‌ها در این دفتر صلاح ندیدم، جز در پاره‌ای موارد اندک، متن آن‌ها را تغییر دهم یا اصلاحات و تغییرات چندانی در آن‌ها اعمال کنم. هرگونه تغییر عمده‌ای، ماهیت نخستین آن‌ها و هدف اصلی از تدوین آن یادداشت‌ها و مقالات را دست‌خوش

دگرگونی می‌کرد که آن را شایسته ندیدم. گفتنی است که سه مقاله از این دفتر که در جای خود به آن اشاره شده است، پیش از این، در کتاب بررسی‌های تاریخی که در سال ۱۳۹۰ توسط کتابخانه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی از نویسنده این سطور به چاپ رسید، انتشار یافته است. در هر سه مورد اعمال اصلاحاتی، خاصه ویرایشی، در آن‌ها سبب شد که در این دفتر مجدد به انتشار آن مقالات اقدام کنم. در واقع، کتاب بررسی‌های تاریخی که از آن یاد شد، در شرایطی خاص، با شتاب بسیار و تنها به این انگیزه که آنچه از سوی نویسنده این سطور در سایت کاتبان منتشر شده است، زودتر صورت کاملی یابد، بدون اعمال اصلاحات ویرایشی و حتی صفحه‌بندی مناسب به طبع رسید. به همین سبب، راقم سطور قصد دارد که دیگر مقالات آن کتاب و از جمله آنچه متناسب با ماهیت، متر و سنجش آنرا نیز در آینده‌ای نزدیک با انجام اصلاحات و ویرایش مناسب، به فراخور محتاج و موضوع هر یک از آن‌ها، در دفاتر مختلفی که به عنوان مجموعه مقالات خویش به دست نامرئوسان مختلف سپرده یا می‌سپارد، بازنشر نماید. دفتر حاضر به پیشنهاد و لطف دوست سالن و گرامی جناب آقای حمید عطایی نظری فراهم آمد و باز به لطف همو ویرایش، قالان و یادداشت‌های این دفتر صورت پذیرفت. فرض می‌دانم که کمال تشکر و امتنان قلبی خود را نسبت به ایشان ابراز نمایم. از دوست گرامی جناب آقای سیدعلی طباطبایی بدین، مدیر محترم سایت کاتبان هم که در طول سال‌های گذشته پیوسته به من در ادار «سفره» رسی‌های تاریخی» در سایت کاتبان یاری رسانده‌اند، نیز تشکر می‌کنم.

تدوین این دفتر بدون همکاری همسر مهربانم میسر نمی‌گشت؛ در پایان، این دفتر را به پاس سال‌ها همدلی او، به وی تقدیم می‌دارم؛ والله الحمد أولاً و آخراً.

حسن انصاری

پرینستون، بهمن ۱۳۹۳ خورشیدی